

**תלונת עמותת "הצלחה" נגד כלי תקשורת
בפני בית הדין לאתיקה של מועצת העיתונות**

חברי בית הדין:

עו"ד יגאל בורוכובסקי, יו"ר
גב' דורית שריד, חברה
גב' עליזה ז'ק, חברה

המתלונן: נציג עמותת "הצלחה" – עו"ד אלעד מן.

פרוטוקול

עו"ד יגאל בורוכובסקי פותח את הישיבה בהצגת המשתתפים.

עו"ד אלעד מן מבקש להקליט את הישיבה ונענה כי ניסיון המותב הוא כי הדיון פתוח יותר ללא הקלטה. המותב מתחייב להעביר לעו"ד מן פרוטוקול הישיבה, על מנת לוודא כי הפרוטוקול משקף נאמנה את האמור בישיבה. עו"ד בורוכובסקי מצייין שהנילונים הודיעו לא יגיעו לדיון ומוודא שלנוכחים יש את התגובות שהתקבלו מכלי התקשורת "ידיעות אחרונות", YNET, "ישראל היום".

במהלך הישיבה, עו"ד אלעד מן מצהיר על גילוי נאות:

- 1) חבר מליאה ונשיאות במועצת העיתונות, בתוקף תפקידיו אלה היה מעורב גם בדיונים על תיקון סעיף 14 לתקנון מועצת העיתונות.
- 2) מכהן כיו"ר של העמותה שמפעילה את "העין השביעית".
- 3) יועמ"ש של עמותת "הצלחה", העוסקת במגוון תחומי רגולציה כלכלית ורגולציית תקשורת.

עו"ד מן:

העובדה כי סקרים הרלוונטים לאוכלוסיה נבחנים על האוכלוסיה היהודית בלבד מהווה הדרה לא ראויה בעיניי של האוכלוסיה הלא יהודית. לשאלת המותב, גם במקרה של עיתון "מזוהה פוליטית" אסור לדווח דיווח עובדתי התואם את דעת המערכת משני טעמים משפטיים: הפגיעה בצרכן התקשורת המקבל תמונה חלקית ומעוותת של המציאות תחת כסות של סיקור עובדתי, ופגיעה באוכלוסיה המודרת מהדיווח. אין בעיה עם אג'נדה פוליטית של עיתון – אלא שזו צריכה להתבטא במאמרי הדעה ולא בדיווחים העובדתיים. כך לדוגמה, אם עיתון מסוים, כפי שנטען כלפי ישראל היום, נמנע מלדווח ידיעות שליליות על ראש הממשלה זיהוי פוליטי של העיתון, המדובר בעבירה אתית על סעיפים בסיסיים של תקנון האתיקה המחייבים דיוק בדיווח והוגנות. לטעמי, אין הבדל בין דיווח המוטה פוליטית, מסחרית או מטעם אחר.

ישנם שני מצבים: הסקר הוזמן על ידי גוף חיצוני לעיתון והעיתון רק מדווח עליו; העיתון מזמין סקר.

ברור כי במקרה בו העיתון מזמין את הסקר – עליו לוודא כי אין הוא מדיר אוכלוסיה רלוונטית.

גם במקרה בו העיתון מדווח על סקר המדיר אוכלוסיה רלוונטית לטעמנו המדובר בהפרה אתית. יכולות להיות בהקשר זה מספר גישות:

א. העיתון מדווח על הסקר המדיר, תוך גילוי נאות.

- ב. העיתון סבור כי המדובר בסקר מדיר אשר נערך לפי קריטריונים לא מקצועיים – ולפיכך לא ראוי לפרסום. למשל, אם הסקר היה צריך לסקור נשים כאוכלוסייה רלוונטית ולא סקר אותן זהו סקר פגום, לא ראוי לפרסום ולכן לא ידווח.
- ג. גישת ביניים יכולה להיות פרסום הסקר תוך ביקורת של העיתון על דרך עריכתו באופן לא מקצועי תוך הדרה של אוכלוסייה רלוונטית.

לדעתנו הגישה השניה היא הראויה. לא ייתכן כי אמות מידה אלו במאה ה-21 יאפשרו פרסום סקרים המדירים דרך קבע אוכלוסייה רלוונטית.

לכותרת חשיבות מיוחדת. במקרה בו ניתן גילוי נאות בגוף הכתבה, אולם כותרת הכתבה הטעתה לחשוב כי כלל הישראלים נסקרו – המדובר בדיווח מטעה. לכותרת יש משמעות ומשקל גדולים מאוד.

במישור העובדתי, אכן חלק נכבד מהסקרים המפורסמים אינם כוללים את הציבור הלא יהודי במדינת ישראל – ואין לכך ביטוי בכותרת. זהו לא הסטנדרט הנכון מבחינה אתית וצריך לדרוש מעיתון לא להדיר נשים או ערבים או אוכלוסיות אחרות רלוונטיות.

שבשיחותיי בעבר עם עורך ב"ישראל היום" נאמר לו שהסיבה שלא סוקרים ערבים היא העלות היקרה ומשך זמן רב יותר. לדעתו זהו לא טעם מספק, גם בהנחה שאין אפליה של ערבים כמדיניות. אם אכן השיקול הוא כלכלי אז יש בעיה ברמת המוצר העיתונאי, שלא עוברת את הסף האתי של הדרה, הוגנות, דיוק בעובדות ועוד סעיפי ליבה בתקנון האתיקה.

אם נסקרה אוכלוסייה הרלוונטית לדיווח – אין קושי אתי. כלומר אין טעם לשאול על מעילי אסקימוסים במדבר סהרה. אבל בסקרים פוליטיים צריך לכלול את כולם. יש מקרים שאפשר גם להציג פילוחי משנה. החשש הוא שהתוצאות, בקרב הציבור שמדיר את האוכלוסייה הזאת, הן יותר נוחות למפרסם ובסופו של דבר משרתות אג'נדה. תכלית הכלל האתי היא להגן על מקצוע העיתונות, על המוצר העיתונאי ועל צרכן העיתונות, כמו גם לשמור על רמת אמינות ועל מקצועיות מספיק גבוהה כדי שהמקצוע יוכל להתקיים הלאה. אם החליט העיתון לסקר סקר פגום, לכל הפחות יש לחייבו להודיע על כך לצרכן וניתן לעשות זאת רק בצורה בולטת, כשהכותרת וכותרת המשנה מתאימה ולא מטעה. גילוי בגוף הכתבה אינו מספק כי הקורה עזב הרבה פעמים את הידיעה בשלב הכותרת.

לגבי ההצדקה הכלכלית, גם בהתחשב במצבה הכלכלי של העיתונות היום – סטנדרט אתי ייקבע כנמוך מן הרצוי משיקולים כלכליים – רק כאשר לא ניתן להגשים את הסטנדרט הרצוי - בגלל פערים כלכליים עצומים בין הפרקטיקה לבין הכלל. אין זה המצב במקרה זה. אני מבקש להפנות לזהירות היתר עליה יש להקפיד בדיווח עובדתי – ולתיקון לסעיף 15 ב' בתקנון.

במקרים בהם מדובר בסקר פוליטי – בו ישנה חשיבות לדיווח דעת הציבור היהודי דווקא – ניתן לעשות סקר הכולל את כלל הציבור, תוך אבחנה בין קבוצות משנה (דעת הציבור היהודי היא כזו, ודעת הציבור שאינו יהודי היא כזו). נכון הוא כי כל מערכת יכולה לבחור לדווח על מקרה זה או אחר, ונכון גם כי קיים טווח סבירות והוגנות – כל עוד המערכת בוחרת לדווח בטווח זה, אין המדובר בעבירה אתית. עם זאת, דיווח עקבי על סקרים של האוכלוסייה היהודית בלבד הוא מחוץ למתחם הסבירות.

למען ההגינות, כי פורסמה כתבה ב"עין השביעית" לטובת הנילון "ישראל היום" (מצטט) "הודיע עם כניסתו לתפקיד, עורך "ישראל היום" בועז ביסמוט, שהם יתחילו לסקור את האוכלוסייה הערבית". האמירה הזאת מעידה על שני דברים: א) שהם מכירים בכך שהם לא סקרו קודם לכן, ב) שהם מכירים בזה שצריך לשנות את המדיניות.

לבקשת המותב, עו"ד מן מתייחס באופן ספציפי לתגובות הנילוני:

בתגובת "ישראל היום" יש אמירה שבחלק מהמקרים בגוף הטקסט כתוב שזה נערך בקרב האוכלוסייה היהודית, אבל א) יש את עניין הכותרות, שהוא משמעותי, ב) העניין העקרוני – למה לעשות סקר כזה?

הם לא מכחישים זאת. גם הסקר שהם טוענים שהם לא ביצעו, לא אמרנו שהם ביצעו. זה נוגע לנושא שדיברנו עליו, האם צריך להשתמש בסקר כמו שהוא.

לשאלת המותב מבהיר עו"ד מן כי לדעתו לא צריך להיות הבדל פרסום בין סקרים שעורך העיתון, ובין סקרים עליהם מדווח העיתון.

איני מקבל את הטענה, כי לנוכח תמציתיות הכותרת ניתן להסתפק בגילוי נאות בגוף הידיעה. אין כל קושי לדווח בכותרת על דעת "היהודים" במקום "הישראלים". יש מחקרים על כמות האנשים שקוראים רק כותרות. קל וחומר כאשר מדובר בכתבות במרשתת.

בתגובת "ידיעות אחרונות", הטענה העיקרית היא, שלא הם אלה שערכו את הסקר והעובדה שזה צוין בגוף הטקסט. אך נכתב גם בתלונה שלעצם הצגת הממצאים בעיתון יש גם חשיבות, ולמשל, שם הם משתמשים בביטוי "ישראלים". לגבי הפרסום השני אותן הערות (מציין את סעיפי התלונה - 14,15).

עו"ד מן מבקש מבי"ד, על סמך האמור בתלונה, להרשיע את "מעריב" ו"בשבע", מאחר ולא נמסרה תגובתם.

עו"ד בורוכובסקי מדגיש כי בתגובת "ישראל היום" ישנה טרזניה על כך שלא קיבלו הודעה בזמן. הטרזניה לא מבוססת לגופה, אבל הואיל ויש בפנינו סוגיה רוחבית, בי"ד ישקול לאפשר דיון נוסף, בתאום איתם. עו"ד מן מבהיר כי הוא משאיר את ההחלטה לשיקול דעת המותב.

עו"ד יגאל בורוכובסקי נועל את הישיבה.